

Nr 160.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652), m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652); samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

GUSTAF.

Tage Erlander.

F ö r s l a g

till

L a g

om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652).

Härigenom förordnas, att arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942, vilken gäller till och med den 31 december 1945, skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag; dock att, från och med den 1 januari 1946, 10 § i lagen skall hava ändrad lydelse på sätt nedan angives.

10 §.

Arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället eller annan plats, som av arbetsrådet godkännes, förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet.

Har övertid — — — avbryta arbetstiden.

Arbetstagare äge — — — honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å plats, som i första stycket avses, under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning skall från och med den 1 januari 1946¹ hava ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Från lagens tillämpning undantagas:

j) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning,

¹ Jfr SFS 1942: 653.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 feb-
ruari 1945.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och handelsdepartementen anmäler statsrådet Erlander fråga angående förlängning av giltigheten för *arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652)* samt anför:

Arbetstidslag för detaljhandeln antogs första gången år 1939 på grundval av ett av den s. k. arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda avgivet förslag. Den första lagen, som gällde i tre år, efterträdades av den nuvarande arbetstidslagen för detaljhandeln. Förslag till sistnämnda lag, vilket grundade sig på en av särskilda sakkunniga verkställd utredning, framlades genom proposition nr 349 för 1942 års riksdag, som antog förslaget i oförändrad form. Jämväl sistnämnda lag erhöll tre års giltighetstid. Denna tid utgår den 31 december 1945.

Med hänsyn härtill ha statsmakterna att innevarande år taga ställning till frågan om förlängning av giltigheten av lagen och om eventuella ändringar i densamma.

Kungl. Maj:t har genom skrivelse den 22 september 1944 uppdragit åt arbetsrådet att, efter inhämtande av yttranden från de myndigheter och sammanslutningar, vilkas hörande arbetsrådet funne lämpligt, verkställa utredning om och i vad mån ändringar vore erforderliga i nämnda arbetstidslag samt till Kungl. Maj:t inkomma med berörda utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

I anledning härav har arbetsrådet berett riks försäkringsanstalten och nedan nämnda organisationer tillfälle att till rådet inkomma med de erinringar, vartill bestämmelserna i gällande arbetstidslag för detaljhandeln givit anledning, nämligen svenska arbetsgivareföreningen, handels arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet, svenska frisörföreningen, Sveriges konditorförening, systembolagens arbetsgivareförening, landsorganisationen i Sverige, svenska handelsarbetareförbundet, svenska livsmedelsarbetareförbundet, svenska frisörarbetareförbundet, svenska kommunalarbetareförbundet, tjänstemännens centralorganisation och svenska

bokhandelsmedhjälpareföreningen. Yttranden ha inkommit från riksförsäkringsanstalten och samtliga nämnda organisationer. En av arbetsrådet upprättad kortfattad sammanställning över innehållet i berörda yttranden torde få såsom bilaga (*Bilaga A*) fogas till protokollet i förevarande ärende.

Arbetsrådet har därefter med skrivelse den 8 november 1944 redovisat det av Kungl. Maj:t åt rådet lämnade uppdraget.

I skrivelsen framhåller *arbetsrådet* till en början, att de erfarenheter, som arbetsrådet vunnit under tiden för tillämpningen av lagen, hade givit vid handen, att lagens bestämmelser i stort sett vore lämpligt utformade med hänsyn till arbetstidsförhållandena inom detaljhandeln och övriga av lagen omfattade verksamhetsgrenar. Arbetsrådet föreslår därför att den nya arbetstidslagen för detaljhandeln med ett par smärre ändringar, för vilka redogörelse skall lämnas i det följande, erhåller samma lydelse som nu gällande lag.

I 1 § första stycket av lagen stadgas, att densamma äger tillämpning bland annat å rakstuga och frisersalong.

Svenska frisörföreningen och *svenska frisörarbetareförbundet* ha yrkat att benämningen »rakstuga» måtte utgå, då nämnda benämning numera vore föråldrad samt ordet »frisersalong» helt täckte vad som avsåges.

Arbetsrådet har biträtt yrkandet.

Jämlikt 10 § fjärde stycket i lagen skall övertidsjournal eller annan handling, däri anteckning om övertid skall göras, förvaras å arbetsstället.

Systembolagens arbetsgivareförening har anfört, att för företag med ett stort antal arbetsställen på samma ort betydande praktiska fördelar stode att vinna genom möjligheten att föra övertidsjournal centralt utan att kontrollsynpunkten härigenom behövde eftersättas. Under hänvisning härtill har nämnda arbetsgivareförening föreslagit, att lagtexten på denna punkt underkastas en jämkning i angiven riktning.

Arbetsrådet anför för egen del:

Bestämmelsen att övertidsjournalen skall förvaras å arbetsstället har tillkommit för att möjliggöra kontroll från yrkesinspektionens och vederbörande arbetstagares sida av uttagen övertid. Med hänsyn härtill kan arbetsrådet icke förorda en generell uppmjukning av bestämmelsen i av systembolagens arbetsgivareförening antydd riktning. Arbetsrådet föreslår i stället, att lagrummet kompletteras med ett stadgande om rätt för rådet att i förekommande fall meddela undantag från nu ifrågavarande bestämmelse. Härigenom skulle arbetsrådet bliva i tillfälle att i varje särskilt fall pröva, huruvida medgivande av förvaring av övertidsjournalen å annan plats än arbetsstället kan lämnas utan att kontrollsynpunkterna därigenom eftersättas. I sådant syfte kunde 10 § fjärde stycket erhålla exempelvis följande formulering: »Beslut av — — — bilagda beslut, såvida ej *arbetsrådet* annat medgivit, förvaras å arbetsstället — — — detsammans datum.»

Vad beträffar giltighetstiden för lagen har i åtskilliga av de till arbetsrådet inkomna *yttrandena* hemställts, att den kommande lagen göres definitiv. *Arbetsrådet* ansluter sig till denna mening och föreslår alltså, att den nya arbetstidslagen för detaljhandeln antages utan tidsbegränsning. Rådet påpekar därjämte att, därest detta förslag vinner bifall, även den i anledning av lagens tillkomst införda ändringen i 1 § andra stycket j) av den allmänna arbetstidslagen bör erhålla definitiv karaktär.

Den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen att arbetstidslagen *Föredraganden.* för detaljhandeln, så som den nu är utformad, i stort sett väl fyller sitt syfte. Det torde därför vara skäl att, i överensstämmelse med därom från åtskilliga håll framställda önskemål, nu förläna lagen definitiv karaktär.

Vissa av de av arbetsrådet hörda organisationerna ha yrkat, att jämkningar i olika avseenden måtte vidtagas i de i lagen ingående särskilda bestämmelserna. Yrkandena, vilka i allmänhet avsett allenast mindre betydelsefulla ämnen, ha av arbetsrådet biträttts endast i två fall. Det ena av dessa avser den i 10 § givna bestämmelsen därom, att platsen för förvaring av övertidsjournal m. fl. handlingar städse skall vara arbetsstället. På de grunder som av arbetsrådet härutinnan anförts torde denna föreskrift böra uppmjukas så att förvaringen må äga rum på annan plats än arbetsstället, om arbetsrådet lämnar sitt medgivande därtill.

Tillräcklig anledning synes däremot icke föreligga för bifall till det andra av arbetsrådet biträdda yrkandet. Detta senare yrkande är av huvudsakligen formell natur och innebär, att ur den paragraf som angiver lagens tillämpningsområde skulle uteslutas den i paragrafen vid sidan av begreppet frisersalong begagnade termen rakstuga. Någon olägenhet synes icke följa av att sistnämnda beteckning, om ock numera något föråldrad, får kvarstå i lagen. De i yttrandena i övrigt framkomna ändringsförslagen synas icke böra nu föranleda någon åtgärd.

Då sålunda endast en obetydlig ändring synes böra vidtagas i arbetstidslagen för detaljhandeln, torde det vara mindre lämpligt att utfärda en helt ny lag. I stället synes tidsbegränsningen i fråga om giltigheten för den gällande lagen böra undanröjas och lagen på så sätt göras definitiv. I samband härmed bör även den mot arbetstidslagen för detaljhandeln korresponderande ändringen av 1 § andra stycket j) allmänna arbetstidslagen, vilken ändring i likhet med förstnämnda lag endast gäller för tiden intill utgången av år 1945, slutgiltigt genomföras.

I enlighet med det sagda ha inom socialdepartementet utarbetats förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652); samt
- 2) lag angående lydelsen av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda båda lagförslag, av den lydelse bilaga (*Bilaga B*) till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Jan-Erik Stenius.

Bilaga A.

Kortfattad sammanställning över inkomna yttranden angående ändringar i arbetstidslagen för detaljhandeln.**Upprättad inom arbetsrådet.**

Svenska arbetsgivareföreningen och *handelns arbetsgivareorganisation* hänvisa till de yrkanden, som muntligen komma att framställas vid ärendets handläggning i arbetsrådet.

Riksförsäkringsanstalten, *Sveriges köpmannaförbund* och *svenska kommunalarbetareförbundet* anse behov av ändringar i lagen icke föreligga.

Tjänstemännens centralorganisation, *landsorganisationen*, *svenska livsmedelsarbetareförbundet* och *svenska handelsarbetareförbundet* ha intet annat yrkande än att lagen göres definitiv. Sistnämnda förbund hänvisar i övrigt till de muntliga uttalanden, som komma att göras vid ärendets behandling i rådet.

1 §.

Svenska frisörföreningen och *svenska frisörarbetareförbundet* föreslå, att den numera föråldrade benämningen »rakstuga» uteslutes ur lagtexten.

Systembolagens arbetsgivareförening anser starka skäl tala för att lagen icke skall vara tillämplig på systembolagens kontorspersonal.

Vidare hemställes, med anledning av ett av arbetsrådet träffat avgörande, att lagen så ändras, att systembolagens arbete för kristidsstyrelsernas kontrollbyråer faller utom lagen eller ock att i motiven till lagen göres ett klart uttalande i samma syfte.

2 §.

Sveriges konditorförening anser, att butiksföreståndare, oavsett om de mer eller mindre regelbundet deltaga i expedieringsarbetet, generellt borde förklaras vara arbetstagare i överordnad ställning.

Svenska frisörarbetareförbundet föreslår, att undantag för familjemedlemmar icke medges i andra fall, än när det gäller hustru och barn under 18 år. — Förbundet anser vidare, att som företagsledare eller befattningshavare i överordnad ställning endast bör betraktas den, som anställer och entledigar personal, självständigt verkställer inköp och fastställer prissättning samt tecknar rörelsens firma.

4 §.

Sveriges konditorförening hemställer, att den ordinarie arbetstiden begränsas till 48 timmar i genomsnitt för period om 13 eller alternativt 9 veckor. — Vidare föreslås, att den år 1942 införda bestämmelsen, att arbetstiden på vissa mindre arbetsplatser under två dagar i veckan får uppgå till 11 timmar, skall bli gällande för alla företag, som hålla öppet om söndagarna. — Föreningen anser, att arbete med juls skyltning och inventering skall falla utanför lagen.

Svenska frisörarbetareförbundet föreslår bestämmelse i lagen av innehåll, att den ordinarie arbetstiden skall förläggas mellan kl. 9 och kl. 18.

5 § 1 mom.

Sveriges konditorförening föreslår, att arbetsgivare skall äga rätt att efter anmälan till arbetsrådet förskjuta vissa arbetstimmar från lågsäsongmånader till exempelvis december månad.

7 § 1 mom.

Sveriges konditorförening anser, att den föreskrivna maximeringen av ordinarie arbetstid och i momentet angiven övertid till 10 timmar per dygn borde, såsom saknande motsvarighet i den allmänna arbetstidslagen, uteslutas ur arbetstidslagen för detaljhandeln.

Svenska frisörarbetareförbundet föreslår, att orden »allmänna arbetstiden» för undvikande av missförstånd utbytas mot orden »ordinarie arbetstiden».

8 §.

Svenska bokhandelsmedhjälpareföreningen anför, att sådana bestämmelser borde införas i lagen, att denna lämnar någon vägledning för uträkning av övertidsersättning.

9 §.

Systembolagens arbetsgivareförening förordar, att de under 9 § a) angivna reglerna kompletteras med en föreskrift om att rast må inskränkas till 30 minuter jämväl å dag före arbetsfria helgdagsaftnar.

Sveriges konditorförening föreslår, att även sådant uppehåll i arbetet, som icke är i förväg bestämt till sin varaktighet, ändå skall räknas som rast, förutsatt endast att den är tillräckligt lång och att arbetstagaren under rasten äger fritt disponera sin tid.

10 §.

Systembolagens arbetsgivareförening föreslår en jämkning av lagtexten av innebörd att, om ett företag har ett stort antal arbetsställen på samma plats, övertidsjournal må kunna föras centralt.

Svenska frisörarbetareförbundet föreslår, att organisations befullmäktigade ombud skall äga rätt att inom organisationens verksamhetsområde taga del av övertidsjournal jämväl hos företag, som icke är avtalsbundet.

11 §.

Kooperativa förbundet hemställer, att paragrafen erhåller samma utformning som i 1939 års lag, d. v. s. att ledamöterna skola utses omedelbart av Kungl. Maj:t och icke efter förslag av arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd respektive landsorganisationen.

Bilaga B.

F ö r s l a g

till

L a g

om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652).

Härigenom förordnas, att arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942, vilken gäller till och med den 31 december 1945, skall äga giltighet jämväl efter sistnämnda dag; dock att, från och med den 1 januari 1946, 10 § i lagen skall hava ändrad lydelse på sätt nedan anges.

10 §.

Arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället eller annan plats, som av arbetsrådet godkännes, förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet.

Har övertid — — — avbryta arbetstiden.

Arbetsstagare äge — — — honom rörer.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å plats, som i första stycket avses, under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsamma datum.

F ö r s l a g

till

L a g

angående lydelsen av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, vilken föreskrift enligt lagen den 18 juli 1942 (nr 653) angående ändrad lydelse av sagda paragraf skall till och med den 31 december 1945 hava den lydelse som i sistnämnda lag anges, jämväl därefter skall hava samma lydelse.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 mars 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 24 februari 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652); samt

2) lag angående lydelsen av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av t. f. chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet I. A. Lindell.

Lagrådet yttrade:

Det under 2) upptagna lagförslaget skulle erhålla en lämpligare utformning, därest i lagtexten intoges den avsedda lydelsen av ifrågavarande föreskrift i 1930 års lag om arbetstidens begränsning. Vidtages denna ändring, bör lagens rubrik jämkas.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars
1945.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och handelsdepartementen anmäler statsrådet Erlander lagrådets den 1 mars 1945 avgivna utlåtande över de den 16 februari 1945 till lagrådet remitterade förslagen till

1) *lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652); samt*

2) *lag angående lydelsen av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.*

Efter redogörelse för utlåtandet förordar föredraganden, att det under 2) upptagna lagförslaget gives den av lagrådet föreslagna utformningen samt att såsom en följd därav även lagens rubrik jämkas. Föredraganden föreslår vidare, att en mindre jämkning, likaledes av redaktionell natur, vidtages i det under 1) upptagna lagförslaget.

Föredraganden hemställer härefter, att de i enlighet med vad nu anförts jämkade förslagen till

1) *lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652); samt*

2) *lag angående ändrad lydelse av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning*

mätte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. O. Aurelius.

